



Kirken Underviser

Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

Så syng da!
Om salmesang og konfirmander

3

2020

Indhold



5 Forord

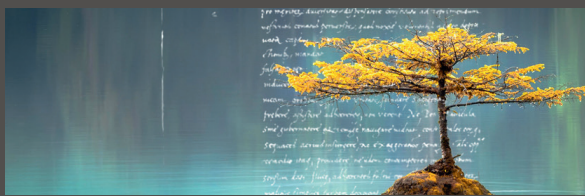
»Ja, og nogle præster er helt stoppet med at synge med konfirmander.«

Af René Høeg, sognepræst, Per Vibskov Nielsen, provst på Nørrebro, og Majbrit Billesø Rasmussen, sognepræst i Hammel, Voldby og Lading



11 Giv konfirmanderne stemme

Vælg få nye og gamle salmer til konfirmanderne, som de får tid til at dykke ned i og smage på



6 Salmevers til en øde ø

Hvordan tænker en sangglad biskop fra Haderslev, at man kan få unge til at synge salmer? Få inspiration af Marianne Christiansen



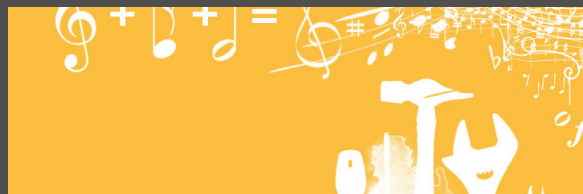
14 Linedanser i det høje, syng så godt du kan!

Hvilke teknikker får de unge til at deltage, og hvilke salmer giver dem lyst til at synge med? Få 9 bud fra en sognepræst i Haslev



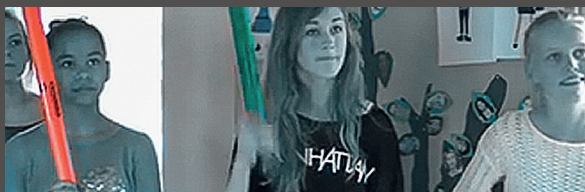
8 Sang fremmer din sundhed

Det er sundt at synge. Selv teenagere vågner op, når sangmusklerne får »lykkeendorfinerne« i sving



16 Salmeværksted åbner salmer for konfirmander

Hvordan kan konfirmander få øjnene op for salmer som en genre, der også har aktualitet for dem? Få inspiration fra et tvær-fagligt samarbejde fra Rødovre Kirke



21 Lær salmen med kroppen

Hvad gør vi, når vores spæde sangstemme ikke er nok til at synge med konfirmanderne? Få inspiration til, hvordan salmesang med konfirmander kan gribes an på nye måder



24 Anmeldelse

Salmebogen 100 Salmer spejler konfirmandernes livsverden

»100 Salmer er min foretrukne salmebog sammen med konfirmander« – læs hvorfor



Forord

»Ja, og nogle præster er helt stoppet med at synge med konfirmander.«

Af René Høeg, sognepræst, Per Vibskov Nielsen, provst på Nørrebro, og Majbrit Billesø Rasmussen, sognepræst i Hammel, Voldby og Lading

Redaktionsmedlemmerne kiggede forbløffede rundt på hinanden, da et af medlemmerne fortalte, at salmesang i konfirmationsforberedelsen er så udfordret rundt omkring, at nogle præster ikke længere synger med konfirmanderne.

Kirken Underviser satte sig derfor for at undersøge, om det vitterligt forholder sig sådan, at nogle konfirmander slet ikke eller kun meget lidt introduceres til fælles salmesang.

Det viste sig, til trods for mange følere ude i det kirkelige landskab, at det nok ikke står helt så ringe til.

Til gengæld viste det sig, at mange præster og undervisere synger de samme (få) salmer med konfirmanderne, og at flere har svært ved helt at finde melodien eller salmestemmen frem foran konfirmanderne alene. Ofte står præsterne også med en gruppe konfirmander, hvor det kan være svært at få dem til at engagere sig i salmesangen.

Derfor stiller dette nummer af Kirken Underviser i al stilfærdighed skarpt på, hvorfor salmesang og musik er væsentligt i den folkekirkelige og gudstjenestelige tradition, hvad alle involverede i konfirmationsforberedelsen godt ved, og derfor lægger vi vægt på at give ideer til, hvordan salmesang kan lykkes og hvilke gevinster, der følger med.



Salmever til en øde ø

Interview med biskop Marianne Christiansen, Haderslev stift

Af Per Vibskov Nielsen, provst på Nørrebro
Foto: Unsplash, Port Renfrew, Canada

Kirken Underviser har bedt biskop Marianne Christiansen om at svare på nogle spørgsmål om salmesang med konfirmander. Hun medgiver, at det ikke er nogen let disciplin, men peger også på muligheder og anerkender, at »lidt men godt« nogle gange kan være den bedste løsning.

Hvorfor skal vi synge med konfirmanderne?

Fordi det at synge er tæt forbundet med den kristne forkyndelse. Det at synge kan betegnes som kirkens kerneudtryk, fordi sang grundlæggende er et udtryk for glæde. En kristendom uden sang vil være utænkelig. Derfor skal kon-

firmanderne både have oplevelsen af at synge, de skal have erfaringen af at synge og de skal have tilegnet sig sang, som kan være både af følelsesmæssig, intellektuel og åndelig karakter.

Er det vigtigt, om man synger nye eller gamle salmer med konfirmanderne?

For konfirmanderne er det hele nyt, så derfor er det ikke afgørende, men fremmedheden ved at skulle synge sammen med andre kan måske afhjælpes med et nyere tonesprog. Underviseren må afgøre sig for, hvad der er vigtigt, og hvad der er smukt. Det vigtigste må være, om der formidles glæde ved at synge.

Men der er en ny generation af præster, som måske ikke er så vant til selv at synge, men er vokset op med musik fra CD'er og fra nettet. Derfor må hver enkelt afgøre, hvor vigtigt det er at synge med konfirmanderne og dermed også, hvor meget det skal fylde i undervisningen. Der-

for kan tilgangen også være, at konfirmanderne skal lære lidt, men godt. Udenadslære kan være en mulighed, altså det at lære et enkelt salmevers udenad. Jeg har selv sagt til mine konfirmander, at de skal lære salmevers for at have det som et forråd, når de sent i livet ligger og raller. Jeg har også sagt til dem, at et salmevers vil være fortrinligt at have med på en øde ø. Når man lærer en salme, så rejser den med én igennem livet – især hvis der er tale om learning by heart.

»Selvfølgelig bliver oplevelsen af at synge større, hvis den understøttes med akkompagnement, og så er det mindre væsentligt, om det er orgel, klaver eller guitar.«

Kan akkompagnementet til salmesangen spille en rolle?

Det er de færreste konfirmandundervisere, der er så privilegerede at have akkompagnement i en undervisningssituation. Der er kun stemmerne, og derfor skal det gøres tydeligt, at det er ok at synge med den stemme, man har. Men det er afgørende, at læreren er nærværende i sangen, for der er en blufærdighed blandt mange unge for at synge. Derfor er det også en stor formidlingsopgave at overkomme denne blufærdighed. Selvfølgelig bliver oplevelsen af at synge større, hvis den understøttes med akkompagnement, og så er det mindre væsentligt, om det er orgel, klaver eller guitar.

Hvad er vigtigst: At konfirmanderne gennem musik og sang får et kendskab til kristendommens budskab, eller at de erfarer et fællesskab, når de synger?

Man kan formodentlig godt i en del populærmusik få åndelige oplevelser og erkendelser og formodentlig også få indsigt i kristendommen ad den vej. Men form og indhold kan ikke skilles ad, og man kan opnå det samme ved at synge poetiske salmevers på modersmålet. Når det er sagt, så er det også klart, at det er svært at nå en stor oplevelse af fællesskab ved at synge sal-

mer i konfirmandundervisningen. Det vigtigste er at få kendskab til nogle salmer med sig som et forråd, man kan bruge senere.

»Det vigtigste er at få kendskab til nogle salmer med sig som et forråd, man kan bruge senere.«

Har du et godt råd til konfirmandunderviseren i forbindelse med salmesang?

Ja, find ud af, hvad der betyder mest for dig selv som menneske – og lær så konfirmanderne det.

Har du et bud på tre uomgængelige salmer, som konfirmander bør lære?

Ja.

DDS 192 • Hil dig frelser og forsoner

DDS 321 • O kristelighed

DDS 218 • Krist stod op af døde



Sang fremmer din sundhed

Af René Høeg, sognepræst

Vi ved det godt. Man bliver glad af at synge. Det giver energi. Og så booster det immunforsvaret og stimulerer kærlighedshormonet, siger Lasse Skovgaard, Ph.d. i Folkesundhedsvidenskab

Martin Luthers salme »Nu fryde sig hver kristenmand« synges i mange menigheder i folkekirken. Den er formentlig Luthers første salme og regnes for reformationens hovedsalme, idet den understreger den reformatoriske kerne og det frisættende i evangeliet i en sådan grad, at man af ren og skær glæde må hoppe og springe og ikke mindst synge for at lovprise og takke Gud.

For Martin Luther var det at synge en væsentlig del af hverdagen og gudstjenestelivet. Og de livlige billeder i første vers af Den Danske Salmebogs salme 487 viser, at sang opfattes som et energisk forehavende, også langt tilbage i historien.

*Nu fryde sig hver kristen mand
og springe højt af glæde!
Ja, lad os alle trindt om land
med liv og lyst nu kvæde!
For Gud, så god som han er stærk,
har gjort et herligt underværk,
betalt i dyre domme.
DDS 487, v 1.*

Sang er også en væsentlig del af dansk kultur i kirken og en lang række andre sammenhænge. Under Coronakrisen så vi, hvordan danskerne stimlede sammen – hver for sig – foran tv-skærmen hver morgen klokken lidt over 9, når Phillip Faber på DR1 sang morgensang.

»Sang sætter alt muligt godt i gang hos mennesker, og har altid gjort det.«

Regndans skaber mere regn end stille ord

Sang er imidlertid mere end kirke, kultur og fællesskab. Det er også sundhed.

Det er der ikke noget nyt i, for det er, ifølge Lasse Skovgaard, hvad enhver mærker og oplever, når man synger. Sang sætter alt muligt godt i gang hos mennesker og har altid gjort det.

»Det er nok også en af grundene til, at sang og dans ofte er en del af ritualer hos eksempelvis naturfolk. En regndans gør mere ved mennesker, end hvis man forestiller sig, at man bare med få ord sagde: Gud, giv os regn.«

Og han fortsætter:

»Indtil Coronakrisen ramte, var det utænkeligt at forestille sig en bisættelse i kirken uden fællessang, fordi det nærmest rituelt bærer os i en sorgsituation, ligesom fællessangen med modsat fortegn bærer brudeparret ind i deres tilværelse med hinanden ved en vielse.«

Sang gør noget ved os som individ og i fællesskabet. Men det gør også noget ved vores krop: Det øger vores generelle sundhed og velvære.

Lasse Skovgaards fem skarpe

1 Neurokemi

Når vi synger, udløser hjernen neurotransmittere såsom dopamin og serotonin. Disse er kendt for at give velbehag og følelsen af lykke.

2 Vejrtrækning

Når vi synger, har vi brug for mere luft, så vi trækker vejret dybere, og det ilter blodet. Når vi puster ud igen udledes kuldioxid, som er et affaldsprodukt for kroppen. For meget kuldioxid i kroppen øger træthed og giver negativ energi. Iltning af blodet har en beroligende effekt.

3 Det kognitive

Når vi synger, træner vi hjernen. Især når vi

lærer nye sange eller værker. Det svarer til at lære alt muligt andet nyt, eksempelvis matematik. Hjernen tjekker straks for systemer, som den kan sætte den nye sang ind i. Når det sker, udløses igen dopamin, der er med til at give overskud og godt humør.

4 Immunforsvaret

Når vi synger, øges mængden af Immunglobulin A, som er et antistof, og det styrker immunforsvaret. Et forsøg med et kor, der sang Mozarts Requiem, viste via blodprøver før og efter sangen, at Immunglobulin A var forøget efter sang.

5 Kærlighedshormon

Ved sang, amning og sex stimuleres hormonet oxytocin, som giver mentalt overskud, mindsker uro, tankemylder og bekymrighed, som igen styrker den sociale sundhed og fællesskabet, eksempelvis i et kor og måske også i en gudstjenestefejrende menighed?

Konfirmandmotivation

Fra sin tid som organist anbefaler Lasse Skovgaard, at man ikke presser konfirmanderne. Hvis de skal opleve glæden og mærke sangens helbredseffekter mentalt og fysisk, må de inviteres ind i salmesangen.

Helt konkret er det en god idé at introducere en ny salme ved, at de for det første kan lytte til sangen og nynne med i deres eget stemmeleje. Mange salmer ligger i for højt et toneleje til at konfirmander føler sig stemmemæssigt trykke ved at synge med. Og så er det godt, at der både er en herrestemme og en kvindestemme, når salmen gennemsynges. De er ofte forlegne ved sang, så de skal kunne spejle deres egen stemme.

»Og glem ikke at introducere nyere salmer, fordi de i tonesproget minder mere om den popmusik, de kender.«

For det andet virker det godt at invitere dem til en snak om, hvad de synes om salmen. Hvad læser I? Hvad ser I for jer? Hvad er der på spil,

synes I? Og kan I lide teksten og melodien?
Hvorfor/hvorfor ikke?

»Min erfaring er, at ved at få salmen ned på jorden, får konfirmanderne mere lyst til at beskæftige sig med den, gøre den til deres og ad den vej synge den. Og glem ikke at introducere nyere salmer, fordi de i tonesproget minder mere om den popmusik, de kender. Så vil deres hjerne genkende koden og udløse neurotransmittere, der igen øger følelsen af velbehag.«

Lasse Skovgaard er cand.pæd. i musik, cand. mag. i psykologi og pædagogik, Ph.d i Folkesundhedsvidenskab og organist, og har i en årrække arbejdet som kirkemusiker og stået for korarbejde. I dag er han forskningschef i Scleroseforeningen, men holder ofte foredrag og workshops om sang og sundhed, som er et af hans forskningsområder.



Giv konfirmanderne stemme »Tro er ikke noget, vi taler om – det synger vi om«

*Af Martin Hornstrup, organist ved Gellerup Kirke
Billeder af Martin Hornstrup: Nicoline Noe og Lars
Hornstrup*

Det er min opfattelse, at det ikke er meget af den intellektuelle formidling, som konfirmander modtager i deres konfirmationsforberedelse, som hænger ved i det lange løb. Det, de husker, er snarere stemninger, oplevelser og så nogle af de helt konkrete religiøse værktøjer, vi giver dem med som eksempelvis stilhed, lystænding, bøn og ikke mindst salmesang. Lidt populært sagt, så er det sådan i Danmark, at tro er ikke noget, vi taler om – det er noget, vi synger om.

Salmesangen er helt central og bærende for vores lutherske gudstjeneste – det er her, vi med vores deltagelse får stemme i gudstjenesten. Vi låner så at sige af andre kristnes ord om og til Gud og har mulighed for at læse vores eget liv ind i dem. Hvis man skal være en del af den gudstjenestefejrende menighed, er det altså nødvendigt at kende nogle salmer, så man kan blive en del af fællesskabet. Det kræver en pædagogisk indsats, men min påstand vil være, at det er besværet værd.

Lære-salmer og være-salmer

Jeg tænker, at det kan være godt at skelne imellem lære-salmer og være-salmer. Ved en lære-salme forstår jeg en salme fra salmetraditionen, som lærer os noget om kristendom og tro.

De er vigtige at kende, fordi der er en kultur- og trosformidling i dem og for at konfirmanderne kan blive delagtige i den salmesyngende menighed om søndagen. Det vil ofte være nødvendigt at forklare og udlægge en del af teksten. Ved en være-salme forstår jeg en salme, som ligger tættere på de unges erfaringsvirkelighed. Den er lettere og mere mundret i sproget og benytter et tonesprog, som de unge relaterer mere spontant til. Jeg anbefaler en 50/50 fordeling, så man hver gang får lige dele lære-salmer og være-salmer.

Den danske salmeskat er stor og mangfoldig – og den udvides til stadighed. Jeg mener, det er vigtigt at præsentere konfirmander for et blandedt repertoire, således at de møder både nye og gamle, rytmiske og klassiske, lange og korte, poetiske og ligefremme salmer. I praksis kan det måske være svært at kategorisere alle salmerne som enten lære- eller være-salmer, og det er jo kun godt, hvis der kan være et overlap imellem de stereotype betegnelser.

»Jeg anbefaler en 50/50 fordeling, så man hver gang får lige dele lære-salmer og være-salmer.«

Gode lære-salmer

Der kunne nævnes mindst hundrede eksempler på gode lære-salmer, og mon ikke hver underviser har sine favoritter. Jeg vil alligevel foreslå et par stykker – ikke som en udtømmende liste, men for at udfolde begrebet lære-salme.

DDS 74 Vær velkommen. En oplagt salme til at lære konfirmanderne noget om kirkeåret og de store kirkelige højtider. Måske en del af konfirmanderne kender den i forvejen, og hvorfor ikke tage den som en af de første i forløbet? Den kan fint fungere som en slags velkomst til et år, hvor kirken kommer til at fylde noget særligt for dem.

DDS 674 Sov sødt barnlille. Konfirmation er bekræftelse af dåben, og derfor er det oplagt at tale og synge om dåbens betydning. Salmen er billedrig og benytter mange for konfirmanderne ukendte ord. Det kan føre til nogle skønne og

skøre samtaler. Salmen kan også fungere som en indgang til at tale om Grundtvig og hans betydning for dansk salme- og kirkeliv.

DDS 728 Du gav mig o Herre. En helt central dansk salme om at tage sit liv på sig og leve i luthersk kald og stand. Måske kan der drages paralleller til klimaspørgsmålet, som fylder meget for de unge. Og man kan tale om at være en del af en større sammenhæng.

DDS 240 Dig være ære. Melodien er kendt over hele verden, og på den måde bliver der måske et afsæt til at tale om den kristne kirke i en bredere forstand. Den har en fanfare-agtig fornemmelse, som understreger påskemorgens glæde. Salmen har det pædagogiske fortrin, at den har omkvæd, der gør den let at lære. Sproget i salmen er ligefremt og let tilgængeligt.

DDS 289 Nu bede vi den Helligånd. Det er ikke den vigtigste af de klassiske pinsesalmer. Men hvis man gerne vil undervise om, hvad Helligånden er og gør, så er denne salme måske mere håndgribelig end andre mere vidtløftige/poetiske pinsesalmer. Og så er den skrevet af Luther, og ham kunne man måske også bruge lidt tid på. Endelig har salmen jo også et lille omkvæd: »Herre, hør vor bøn«, som hæfter sig let.

Gode være-salmer

Når det gælder nye salmer, er der igen mange at vælge imellem – og det er måske i virkeligheden de nye salmers største problem: Hvor skal man begynde? Igen vil jeg gerne pege på fem salmer, som, jeg oplever, kan have relevans i forhold til konfirmander og skabe et rum for indlevelse og overgivelse.

DDS 414 Den mægtige finder vi ikke. Måske er den lige så meget en lære-salme, fordi den kort og præcist lærer os, at i forholdet mellem Gud og menneske, er det Gud, der er den opsøgende, og troen er ikke noget, vi præsterer, men det at tage imod Guds kærlighed. Alligevel tænker jeg, den med sine moderne formulerede modsætninger mellem på den ene side trods, tvivl og mismod overfor på den anden side favn, lys og glæde taler direkte ind i det moderne menneskes nære erfaringsvirkelighed. Salmens

melodi er gammel, men kan godt jazzes lidt op, hvis man har flair for det.

100 salmer 862 Gå i mørket med lyset.

Salmen er meget enkel at lære og går ofte rent ind hos konfirmanderne. Den behandler temaerne ›Godt og ondt‹ og ›næstekærlighed‹, som de unge er optagede af. Salmen kan ledsages af lystænding, som er en dejlig konkret (ikke svær) måde at udtrykke sin tro på.

100 salmer Fordi han kom. Igen en salme med udblik til den store verdenskirke. Med sin stærke, latinamerikanske rytme aktiverer den kroppen på en anden måde end de klassiske salmer. Salmen har et let omkvæd med et stærkt og enkelt budskab: »Fordi han kom... så kan vi holde ud i onde dage.« Samtidig er det en bibelhistorisk salme, som behandler mange af de centrale beretninger om Jesu liv.

Janne Mark (Pilgrim 2017) Elsket favnet, husket savnet. Salmen handler om sorg, og det er der ikke så mange salmer for børn og unge, som gør, selvom mange unge har mange sorger. Salmen går ofte rent ind med sit omkvæd: »Du er elsket, favnet, okay som den du er.« Måske er ›okay‹ som teologisk begreb lidt problematisk, men sunget i denne salme virker det stærkt og vedkommende, og alle kan have brug for at høre det.

Højskolesangbogen 206 Hvor du sætter din fod er ikke en salme. Alligevel har den et vigtigt budskab om at finde sin plads i fællesskabet og at holde et lille stykke af sit medmenneskes lykke i sin hånd. Personligt synes jeg, den er et godt alternativ til både ›Ud går du nu på livets vej‹ og ›Kære linedanser‹. Og Sigurd Barrets melodi er dejlig at synge og fremmer hjertets blødhed og lysten til at høre til.



Linedanser i det høje, syng så godt du kan!

– Ideer til salmesang med konfirmander

*Af Ole Bjerlund Thomsen
sognepræst i Haslev og Freerslev*

Vi ville ønske, at konfirmanderne sang af fuld hals. Sådan bliver det næppe på denne side af Herrens genkomst. Men mulige skridt fremad i konfirmandsangens linedans kan være at gå mere bevidst til opgaven: Hvilke teknikker fremmer deres deltagelse, og hvilke salmer giver dem lyst til at synge med?

Fællessang er vigtig, den er limen, der binder gudstjenesten sammen. Adspurgte om det vigtigste ved at gå til gudstjeneste svarer menig-

heden ofte: Salmerne, fordi de giver fælleskab. Den samme oplevelse skulle konfirmanderne også helst få. Gennem årene har jeg prøvet forskelligt, herunder også lavet spørgeundersøgelser blandt konfirmander og forældre for at finde ud af, hvad og hvordan de helst vil synge.

9 bud på sang med konfirmander

1 Syng meget fra starten af forløbet

Hvad, der kommer ind som rutine fra starten, bliver ofte hængende. Derfor skal konfirmanderne fra starten mærke, at hér synger vi! F.eks. først og sidst og undervejs for at lave et skift i forløbet.

2 Lav variationer i sangene

Alle 10 vers af »Op al den ting« i uændret form kan være vejen til mordet på konfirmanders sangglæde! Derfor: Lav variationer. Spring vers over, lad drenge og piger skiftes til at synge eller skiftevis at stå op eller sidde ned. En anden variationsmulighed og nødvendighed er den mellem såkaldt gamle og nye salmer.

3 Syng i en rundkreds

Stå op, gerne tæt på hinanden i en rundkreds. Når vi er tæt på hinanden, kan vi ikke kun høre os selv, og det forpligter til deltagelse. Konfirmanderne siger selv, at det er motiverende for dem, hvis de kan høre, at andre synger.

4 Få hjælp

Smid stolthed og forfængelighed over bord, så du ikke insisterer på at klare det med salmesang alene. Arbejd sammen med kirkemusikere eller andre undervisere, så I er flere om sangen.

5 Skab stemning

Skab f.eks. stemning ved at gøre det til en konkurrence, hvilken halvdel af konfirmanderne, der kan synge højest (det lyder ikke nødvendigvis smukt, men det får dem ud af busken). Eller skab stemning ved at dæmpe loftsllys og tænde stearinlys til stille sange.

6 Afhold en brusende sangaften

Saml alle sognets konfirmander og forældre til en fælles sangaften, hvor kirkemusikerne har planlagt et forløb, der får alle op i sangens line-dans. På denne måde får man også lært forældrene nogle af de nye salmer.

7 Stil konfirmanderne i udsigt, at de selv vælger salmer til konfirmationen

Fortæl dem undervejs i forløbet frem mod konfirmationen, at det er vigtigt, at de får lært salmerne, så de har noget at vælge imellem til konfirmationen, for det er dem, der til sidst stemmer om, hvad der skal synges.

8 Prøv nye genrer, måske gospel

Selvom man har sine forbehold over for gospel (som skribenten i dette tilfælde har haft), så overvej det positivt. Når konfirmanderne af en medrivende instruktør er blevet trukket ind i de små vers, synger de også mere med på almindelige salmer.

9 Lær konfirmationsmenigheden nye salmer

Gæsterne skal kunne synge med ved konfirmationen. Derfor: Når gæsterne er blevet bænket, så brug de sidste syv minutter før konfirmationsgudstjenesten på, at de hurtigt lærer en eller to af de nye salmer, som indgår i gudstjenesten. Det vil de gerne, og det løfter!

Salmevalg til konfirmander

Måden vi synger på, og rammerne vi skaber, har altså indflydelse på sangglæden, men det har salmevalget også. Det kan man med alle undtagelser og forbehold godt sige noget generelt om. Den gode konfirmandsalme:

- har en (for konfirmander) velklingende melodi, der er enkel og egnet til fællessang.
Uanset alle gode teologiske overvejelser, så er melodien det vigtigste.
- er sprogligt forståelig.
Forståelighed er ikke en modsætning til poetisk og teologisk tyngde.
- giver anledning til refleksion over kernetemaer fra kristendommen.
Med salmer vil og skal vi synge kristendom ind i børn, unge og voksne!
- giver mulighed for spejling af eget liv i teksten.
Når konfirmanderne siger om en salme, at den har vigtige pointer, så er det som regel fordi, de synes, den siger noget om deres eget liv.
- indeholder gerne gentagelser, har korte vers og ikke mange vers.
Gentagelser gør salmen lettere at lære og at huske. Tænk f.eks. på »Tak, Gud, for denne lyse morgen« og »Gå i mørket med lyset«.



Salmeværksted åbner salmer for konfirmander

Af Ida Bugge, kirke- og kulturmedarbejder ved Rødovre Kirke

Hvordan kan man skabe et rum, hvor konfirmanderne møder og opdager salmen som en genre, der også har aktualitet for dem? Det er ét af de spørgsmål, vi har stillet os selv i Rødovre Kirke og som førte til, at vi besluttede at lave et tværfagligt samarbejde mellem præst, kirke- og kulturmedarbejder, organist og sanger: Et salmeværksted, hvor konfirmanderne skriver deres egen salme.

At skabe ejerskab

Formålet med salmeværkstedet er at åbne salmen som genre for konfirmanderne og give dem

en fornemmelse af salmens potentialer i kirkesammenhæng, både i forhold til melodi og tekst. Konfirmanderne får øjnene op for salmens muligheder, brug og funktion ved at vi skaber en ramme, hvor de sammen kan digte en salme. Konfirmandernes salme har yderligere brugsværdi – for den skal synges af menigheden, når de bliver konfirmeret.

»Det giver ejerskab til salmen, når konfirmanderne selv har skrevet den.«

Tværfagligt samarbejde

Et vigtig parameter for, at processen bliver vellykket for konfirmanderne, er det tværfag-

lige samarbejde mellem de voksne. Hver af os er aktivt med i et forløb, hvor vores fagligheder med held kan spille sammen, sådan at konfirmanderne får en alsidig vejledning med fokus på samspillet mellem melodi, rytme, ordvalg og betydning i tilblivelsen af deres salme.

Salmeværkstedets indhold

To kendte salmemelodier

Som optakt synger konfirmanderne et par vers fra to kendte salmer fx: »I østen stiger solen op« og »Du som har tændt millioner af stjerner«. Senere skal de vælge, hvilken af de to melodier, de vil skrive deres fælles salme på.

Det er lettere at skrive salmen, hvis de i forvejen kender melodien, eller den er nem at lære at synge. Salmens faste form – dens rytme, rim og betoner – giver i sig selv et godt udgangspunkt at digte ud fra. I skrivefasen tale-synger de sig da også tit frem til, om sætningen de er i gang med at finde på, har det rette antal stavelser og den rigtige trykfordeling.

Forforståelse

Salmesangen følges op af en kort samtale, hvor konfirmanderne byder ind med, hvad de forbinder med salmegenren: Hvad er en salme, hvorfor synger man dem i kirken, hvilke salmer kender de osv.? På den måde afdækkes konfirmandernes forforståelse: Hvad ved de unge allerede om salmen? Ud fra deres input samler underviseren op på salmens betydning og funktion og nævner forskellige salmekategorier: takkesalmer, årstids- og højtidsalmer, morgen- og aftensalmer mm.

Betoner og rim – indlevelse gennem krop og ord

Konfirmanderne instrueres derpå i at stille sig i en cirkel og trampe en enkel fodrytme i 4/4-takt. Bl.a. rimer de efter tur på de ord instruktørerne sender ud, fx ordet »lyse«. Ideen er, at de får en kropslig fornemmelse af, hvor betonerne ligger. Rim-øvelsen aktiverer deres sproglige fantasi ved at inspirere til at finde rim, når de skal skrive salmen.

Når de til slut både tramper rytmen og sam-

tidig siger »I østen stiger solen op«, forplanter salmens rytme sig automatisk i kroppen. De mærker på egen krop, at salmen følger faste metriske mønstre, hvor betoningen fx kan ligge på hver anden stavelse.

Skriveværksted

Brainstorm

Som en vigtig optakt til skriveværkstedet instrueres konfirmanderne i at brainstorme gruppevis på begreber, hvor de får egne erfaringer i spil: Hvad vil det sige at være ung i Rødovre lige nu? Hvad vil man gerne takke for? Hvad har vi brug for hjælp til? Hvad vil vi sige undskyld for? Dette gælder både i det nære liv, i hverdagen, men også set i fugleperspektiv – ikke bare som Rødovreborgere, men som mennesker i verden. Både det lokale og globale perspektiv er tilladt. De får her sat ord på oplevelser og tanker på en anderledes måde.

Det er vigtigt at denne brainstorm har tempo. Konfirmanderne skal ikke tænke for længe over hvert input, og de skal undgå at evaluere hinandens bidrag. Alle i gruppen skal notere stikordene ned, så der ikke kommer en 'sekretær' i gruppen. De vælger så sammen de 10 bedste stikord eller udsagn ud, som i næste fase bruges som inspiration til salmen: Salmens krop består af undskyld-, hjælp- og takkevers, og den indrammes af et begyndelses- og slutvers, der handler om deres konfirmation.

En salme bliver til – skrivefasen og vejlederens rolle

I skrivefasen, hvor konfirmanderne gruppevis er i gang med at digte hver deres del af salmen, er det vigtigt, at vi som vejledere ikke overtager deres salme eller har for høje forventninger. Motivationen for konfirmanderne ligger i, at de kan bruge deres eget materiale og at deres tanker bag de ord og ytringer, de har nedfældet, realiseres i en genkendelig form i salmen. De skal opleve salmens tilblivelsesproces og endelige udtryk som deres egen. Derfor skal de voksne fagpersoner indstille sig på at give respons i processen på konfirmandernes vilkår og tage små snakke undervejs med grupperne, hvor de lytter sig ind på, hvad de unge har på hjerte og

gerne vil sætte på salmeform. Det er en hårfin balance, for de har brug for respons, ideer og hjælp for at kunne gennemføre skriveprocessen, men processen må forblive konfirmandernes. Den voksne er den mur, de spiller op af.

En salme synges, og den synges højt!

Når grupperne har skrevet hver deres del af salmen, skriver én af de voksne salmen sammen og mangfoldiggør den til alle. Hele forløbet har krævet koncentration, og tidsrammen kræver, at der arbejdes ihærdigt. Salmeværkstedets afslutning, hvor salmen synges i sin helhed for første gang, er klimaks: De unge rejser sig villigt op på vores opfordring, og alle synger højt og engageret med på den fællesproducerede salme – måske med en lille undren over, at de selv har været med til at skrive den! Og nogle får forhåbentligt mod på at synge med på andre salmer i højere grad, end de før har gjort og vil måske også lægge mærke til, at salmer ind imellem har noget på hjerte.

Når salmen synges af hele menigheden på konfirmationsdagen, er det vores indtryk, at nogle af forældrene er stolte over deres børns salme – og at det også inddirekte giver dem en oplevelse af ejerskab. Men det er som oftest bedsteforældrene, der kommer med positive tilbagemeldinger på, at konfirmanderne har haft lejlighed til at skrive deres egen salme – og at den bliver sunget på dagen!

Undervisningsplan

Salmeværksted kl. 9-14.30

– ved præst, kirke- og kulturmedarbejder, organist og sanger

Kl. 9.00-10.00 Optakt

Salmesang: To vers fra »I østen stiger solen op« og to vers fra »Du som har tændt millioner af stjerner«. Alle står op.

Igangsættende samtale om salmen ved præsten.

Hvad er en salme, hvilke salmer kender de, salmens funktion, betydning og brug.

Salmen som lyrisk genre: Lille oplæg om salmen og dens metrik, herunder rim og rytme som overgang til øvelser ved kirke- og kulturmedarbejder, organist og sanger:

Find, hvad der rimer i første vers af de to salmer.

Rimleg: Stå i rundkreds og lav fælles rytme på 4/4-takt.

1. slag: højre fod sættes i gulvet foran
2. slag: venstre fod sættes i på stedet
3. slag: højre fod sættes i gulvet bagved
4. slag: venstre fod sættes i på stedet.

Konfirmanderne siger deres navn, mens de holder rytmen.

Vi sender et ord ud i kredsen, man kan rime på. Konfirmanderne rimer på skift cirklen rundt. Når de ikke kan finde på mere, siger vi et nyt ord.

Vi laver derpå gå-rytmen på »I øst-en stig-er so-len op«. Start med rytmen på stavelsen »øs«. Hver andet slag markerer derpå, hvor betoningen ligger.

Brainstorm i 4-5 grupper ved kirke- og kulturmedarbejder.

Salmen skal tage udgangspunkt i konfirmandernes eget liv, og alle grupperne laver en brainstorm på, hvad de gerne vil:

- undskyldte for (skrives på gult papir)
- bede om hjælp til (skrives på rødt papir)
- takke for (skrives på grønt papir).

Vi kommer alle fire rundt og lytter med i hver gruppe. Her er det vigtigt at støtte konfirmanderne i, at det er stikord, de selv finder på.

Kl. 10.00-10.15 Pause

Kl. 10.15-11.15

Hvilken melodi skal salmen synges på? »I Østen stiger solen op« eller »Du som har tændt millioner af stjerner«? Afstemning konfirmanderne imellem.

Prøvevers og skabelon ved organisten.

Konfirmanderne digter sammen med organisten et par sjove vers; det er frit, hvad det skal handle om. Organisten introducerer en skabelon, der hjælper dem med at styre at digte i en fast form. Hvis de vælger »I østen stiger solen op« som melodi, får de ark med fire stiplede linjer. Første og tredje linje er opdelt i 8 streger, anden og fjerde linje i 6 streger – én for hver stavelse – og de betonedede stavelser er fremhævet med fed. På den måde kan de skrive direkte på linjerne:

I øs ten sti ger so len op

Kort om kompositionen og optakt til skriveværkstedet ved kirke- og kulturmedarbejder
Salmens krop skal bestå af ca. 3-6 vers: for hvert af begreberne undskyld, hjælp og tak skrives 1-2 vers.

Derudover skal der være en ramme, som består af et begyndelses- og slutvers, som handler om konfirmationen: Fx starter man i nuet: hverdagen med at gå til præst, forventningerne til den store dag. I slutverset zoomer man så ind på selve konfirmationsdagen, og måske ud igen til fugleperspektivet, hvor Gud ser tilfreds ned på Rødovre Kirke.

Kl. 11.15-12.00 Pause

Kl. 12.00-14.30

Skriveværksted

Konfirmanderne arbejder nu med at skrive salmen på den valgte melodi i deres grupper. Hver gruppe begynder at skrive hver sit »afsnit« ca. 1-2 vers af salmen:

- én gruppe skriver undskyld-vers (får udover egne stikord også de gule papirer med stikord fra de andre grupper)
- én gruppe skriver hjælp os-vers (får de røde papirer med stikord fra de andre grupper)
- én gruppe skriver takke-vers (får de grønne

papirer med stikord fra de andre grupper)

- én eller to grupper skriver rammeversene om konfirmationen

Grupperne får hver uddelt en stak papirer med stiplede linjer, skabelonen, som organisten introducerede tidligere, som hjælp til at få indholdet til at passe i salmens metriske form undervejs. Alle fire voksne kommer rundt og vejleder, mens konfirmanderne arbejder.

Afslutning

Organisten skriver salmen sammen. Alle rejser sig og synger salmen et par gange. Salmen skal også synges af menigheden på konfirmationsdagen.

Konfirmandsalme

Vi gik til præst her i Rødovre kirke
lærte en masse om Jesus og Gud.
Inspiration til vort daglige virke,
Helle hun lærte os om de ti bud.

Tilgiv os for alle myrer vi dræbte,
tilgiv os for at vi flyver så tit,
tilgiv os for de mobiler vi tabte.
Skændes med andre er ikke et hit.

Undskyld fordi vi er dumme og dovne,
undskyld for ting vi har gjort eller sagt.
Nogen kan tro, at vi er nogle klovne,
dog har vi øje for andet end pragt.

Hjælp mig med alle de ting, jeg skal gøre,
jeg er lidt dum, så vil du hjælpe nu?
Hjælp nu planeten, som er ved at tørre,
hvis vi står sammen, så burde vi ku'.

Tak for vor kære og daglige sager,
tak for alt liv og natur som du gir'
tak for du hører på alle vor klager,
tak for i dåben vi kristne forblir'.

Tak kære Gud for et tag over ho'det,
tak for de ting som vi alle har lært.
Det er jo troen som giver os modet
til at gå vid're, når livet er svært.

Nu står vi her blandt familie og venner,
vi siger ja alle sammen i dag.
Det er så nu, hvor det hele det ender,
festen er startet, og vi hejser flag.

*Mel: Du som har tændt millioner af stjerner.
Helle Jeppesens konfirmandhold 29.10.19*



Lær salmen med kroppen

Hvad gør præsten, når vedkommende står der med kirken fuld af konfirmander, og vi skal begynde med at synge dagens salmer? Stemmen er ikke sangstærk, organisten kan ikke deltage, og klaverundervisningen blev aldrig til noget i ungdomsårene. Ja, så har man bare sig selv og sin stemme og må stemme i! – Eller også er der faktisk mulighed for at tage andre midler i

brug, så vores spæde sangstemme og mangel på musikalske evner bliver støttet, når vi synger med konfirmanderne.

I denne inspirationsartikel kommer vi med fire bud på, hvordan salmesangen med konfirmanderne kan gribes an på nye måder, og hvordan konfirmanderne kan være aktive, når de synger salmer.

Boomwhackers

Af Gitte Bærentsen Lorentzen, sognepræst i Thyregod Sogn, Vester Sogn

Mange konfirmander lærer bedst ved, at en fysisk aktivitet eller en rekvisit understreger det, der skal tillæres. Boomwhackers er netop med til at understøtte det at lære salmer

på en sjov måde. De giver konfirmanderne en fornemmelse af salmerne, de spiller, men udfordrer dem også på at lave musik.

Boomwhackers er farvede rør, og hvert rør har sin egen tone. Det kræver ikke nogle færdigheder at spille på disse som med andre musikinstrumenter. Boomwhackers er velegnede til at spille salmer med, og der findes adskillige melodier på www.konfirmandcenter.dk Her findes også et link til køb af boomwhackers. Sørg for

at bestille pakken med Boomwhackers i c-durs skalaen og pakken med fortegn.

Musisk fornemmelse af salmen

Når jeg bruger Boomwhackers, deler jeg mine konfirmander ind i små grupper på 5-6 konfirmander i hver gruppe. Undervisningen bliver en rotation, hvor en gruppe er i kirken og synger salmer med organisten, en gruppe tegner salmer og en gruppe spiller salmer på Boomwhackers. De har 15-20 minutter på hver post, og så skal de videre til næste post. Dermed kan vi nå

igennem temmelig mange salmer på en undervisningsgang på 90 minutter.

På posten med Boomwhackers får konfirmanderne 1-2 rør hver, og de salmer, vi skal bruge, har jeg printet ud i stor størrelse, så alle kan se den salme, vi skal spille. Jeg styrer konfirmandernes spil ved at pege på hver farvet prik i melodien, så de kan se, hvor langt vi er. Hver melodi spilles 4-5 gange og også gerne flere gange efter hinanden uden ophør. Det giver konfirmanderne en mere musisk fornemmelse af salmen.

BOOMWHACKERS - TONERNE



Salmedans

Af Stinna Ahrenst, sognepræst i Søborggård Sogn og religionspædagogisk konsulent i Roskilde Stift

Jeg danser salmedans med mine konfirmander. Salmedans går ud på at lære salmerne med kroppen. Jeg har lært første vers af en given salme udenad med tilhørende fagter. Det kræver lidt forberedelse, for det skal kunnes så godt, at man kan tåle at blive afbrudt og kan instruere en linje ad gangen.

Vi står som regel i en kreds omkring vores lysglobe eller i to rækker over for hinanden i midtergangen af kirken. Jeg siger første linje

af salmen, konfirmanderne gentager. Derefter sætter vi melodi på og synger, indtil alle kan den linje. Så sætter vi en bevægelse på, enten hænder eller fødder og synger så hele første linje med melodi og fagter, indtil alle er med. Til sidst kobler vi linje to på efter samme system og fortsætter, indtil vi kan danse hele salmens første vers.

Og hvorfor laver vi så dans til salmerne? Fordi det virker! Og så er det sjovt og bringer os tættere på hinanden. Når vi går fra andagten i kirken og over i sognegården, nynn timer konfirmanderne selv svære salmer. Og de nynn timer dem også, når de går hjem. Konfirmanderne kan også bedre huske salmerne i årets løb og til afslutning, hvor vi vælger salmer til konfirmationen.

Salmelotteri

Af Anne Kathrine Rafn Hauge, sognepræst i Uller-slev Sogn og Flødstrup Sogn

Salmelotteri består i al sin enkelthed af de salmer, jeg selv er i stand til at synge direkte fra salmebogen. Det er forbløffende mange, da det kun kræver, at jeg kender melodien i forvejen.

Jeg har lavet en liste over numre, delt den groft ind i kategorier og herefter skrevet salmens nummer over på farvede »ispinde« fra en Tigerbutik. Farveinddelingen gør, at jeg fx nemt kan spille advents- og julesalmerne fra i januar. Jeg har også nogle med spørgsmålstegn på, så indimellem må konfirmanderne selv vælge en salme, bare de kender den i forvejen.

Alle pindene ligger i en stofpose, og konfirmanderne trækker på skift (efter afkrydsningslisten). Hver gang noterer jeg ned på en liste, hvad vi har sunget, og så bruger vi denne liste

som udgangspunkt for at vælge konfirmations-salmer. Typisk når vi tre salmer pr. gang, så det bliver alligevel til nogle stykker henover året.

Den helt store fordel for konfirmanderne med salmelotteri er, at de netop ikke lærer nogle bestemte salmer, men det at synge salmer i det hele taget.



Bodypercussion

Af Majbrit Billesø Rasmussen, sognepræst i Hammel, Voldby og Lading pastorat

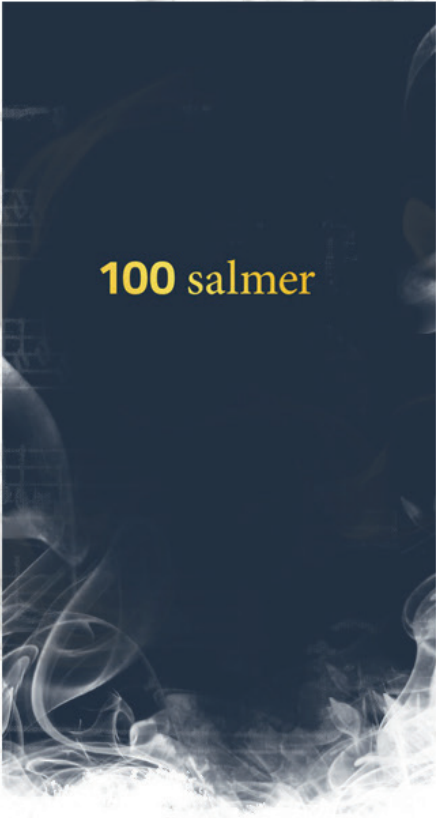
Efter at have været på efteruddannelse, hvor organist Christine Toft Kristensen lærte mig om bodypercussion med konfirmander, tog jeg straks hjem og forelagde dette for min organist. Det førte til, at vi hen over en periode ikke sang salmerne til konfirmationsforberedelsen på vanlig vis, men i stedet lavede bodypercussion.

Bodypercussion er kort fortalt rytmer med hænderne på kroppen – klap på lårene, klap på brystkassen, knipse med fingrene eller klappe sidemakkeren i hænderne for blot at nævne nogle muligheder.

Min organist lavede nogle rytmer til både en kendt og en ukendt salme. Med spænding om modtagelsen hos konfirmanderne om denne –

for os – nye metode til at lære og synge salmer på, gik vi i gang. Vi valgte, at vi kun ville synge første vers af de to salmer. Først lærte konfirmanderne første vers udenad. Dernæst kom der bodypercussion på – en linje og rytme ad gangen. Konfirmanderne sang med, som de ikke tidligere havde gjort, og der var en helt anden koncentration omkring salmesangen (og ikke mindst klappene) end tidligere – for ikke at nævne alle de grin og kropsbevægelse, der også var.

Vi valgte at bruge bodypercussion dels som en måde at lære konfirmanderne den enkelte salme, dels som en måde at få dem engageret i salmesangen, så de ikke sad og hang i salmesangen, men derimod fik krop på salmesangen. Det lykkedes, og salmesangen blev en helt anden, hvor vi oplevede et meget større fællesskab omkring det at synge sammen end tidligere. Og så var det sjovt!



100 salmer

Salmebogen 100 Salmer spejler konfirmandernes livsverden

Af Stinna Ahrenst, religionspædagogisk konsulent i Roskilde Stift.

»Der, hvor jeg først og fremmest finder konfirmandegnede salmer, er i 100 salmer. Den salmebog ville jeg meget nødtigt undvære, for salmerne deri kan spejle og sætte ord på konfirmandernes erfaringer og livsverden.«

For noget tid siden skulle jeg prædike til højmesseren om tillid. Jeg havde samme uge haft konfirmander, og vi havde snakket om tro som tillid. Jeg ville gerne binde undervisning og gudstjeneste sammen ved at bruge en salme om tillid i undervisningen og synge den igen om søndagen. Så jeg slog op i Salmebogen online, indsatte søgeordet tillid og fik otte hits. Desværre kunne

ingen af salmerne bruges, hvilket undrede mig. Jeg gik videre til at finde salmer, der udtrykker tillid, uden at ordet står der direkte, men heller ikke det virkede.

Nu spørger du måske, hvordan jeg vælger salmer, om jeg er meget kræsen eller måske bare uvidende på salmeområdet, så her vil jeg gerne fortælle lidt om, hvordan jeg vælger salmer, især til konfirmander, men faktisk også til højmesser. Jeg mener, salmerne skal være på en syngbar, god melodi, og at de skal være forståelige. Ikke sådan at forstå, at de skal beskrive alt om de dybeste lag i kristendommen (det kommer vi aldrig til), men sprogligt skal de langt hen ad vejen være til at forstå for teenagere. Der må gerne være ord og sætninger, man først forstår, når man som voksen synger teksten for 117. gang, men salmen skal klart give udtryk for sit budskab. Ydermere skal der ikke være for mange vers, og så skal salmen handle om noget helt

centralt først og fremmest i konfirmandernes liv, men også i kristendommen.

Jeg har lavet en kanon til mit konfirmandforløb med 15 salmer, som konfirmanderne skal kunne, når vi skilles. I min kanon er der syv traditionelle kernesalmer, og de resterende otte er nyere salmer, som om en generation kunne blive kernesalmer. Vi synger to salmer hver gang og igen til højmessens, så konfirmanderne opnår fortrolighed med salmerne.

Der, hvor jeg først og fremmest finder konfirmandegnede salmer, er i »100 salmer«. Den salmebog ville jeg meget nødtigt undvære, for salmerne deri kan spejle og sætte ord på konfirmandernes erfaringer og livsverden. Se bare de to morgensalmer »Solen begynder at gløde« og »Denne morgens Mulighed« eller fastesalmen »Guds nåde er en Vintergæk«. Sidstnævnte er en Grotian-salme og et godt eksempel på, at man ikke behøver at forstå alting for alligevel at forstå på et dybere plan. Opstandelsessalmen »Opstandelsen er lige Her« og dåbssalmen »Velsign mit Barn« er gode eksempler på, at det vigtige bliver sagt med nutidige ord, og den korte nadversalme »Du har åbnet din lysende Bue« får sagt (noget af) det vigtige ved nadveren. Mine to yndlingssalmer fra »100 salmer« er »Du skal elske din næste som dig Selv« og »Gud, du kender alle mine Veje«.

Salmerne går rent ind hos konfirmanderne, og vi får nogle gode snakke om tro og eksistens ud fra dem, og ikke mindst er der god teologi i dem. Og så har jeg slet ikke nævnt alle de andre gode salmer i »100 salmer«, for det er en lille skattekiste at tage af. Prøv at åbne »100 salmer«, og lad øjnene glide ned over salmernes titler, læs nogle af titlerne og hør de gode melodier. Der er rigtig meget at hente her.

Kirken Underviser

Ansvarshavende redaktør: Hanne Høgild
Redaktører af dette nummer: René Høeg, Per
Vibskov Nielsen og Majbrit Billesø Rasmussen

Redaktion:

Ida Bugge
Majbrit Daugaard
Nadia Hoxer Dyhrberg-Krantz
René Høeg
Preben Medom Hansen
Anita Obeling Kring
Per Vibskov Nielsen
Majbrit Billesø Rasmussen
Sidsel Leth Svensson
Jonas Dean Weisenberg
Hanne Høgild
Finn Andsbjerg Larsen

Udgiver: Konfirmandcenter/Folkekirken Uddan-
nelses- og Videnscenter

Artikler og synspunkter er alene udtryk for for-
fatterens egne holdninger

Hjemmeside: www.Kirken-underviser.dk

ISSN:2245-5210

Grafisk formgivning og opsætning:
Pedersen & Pedersen

Terminer: Bladet udgives fire gange om året

Kontakt:
Konfirmandcenter
Stenbakken 30
8850 Bjerringbro
post@konfirmandcenter.dk